

PROBLEMER OMKRING GRØNLANDS KIRKE

Af forstander for Pastorseminariet *L. Brøndum*

Grønlands kirke har naturligvis sin egentlige opgave fælles med alle andre kirker: at bringe kristendommens budskab ved offentlig forkyndelse og ved personlig omsorg for den enkelte og sammen med skolen at give den dermed sammenhængende kristendomsundervisning. Men den er – også som alle andre kirker – altid nødt til at besinde sig på, hvilke tidsforhold den er sat ind i, hvordan de mennesker, som skal høre dens budskab, er stillet. Dette betyder naturligvis f. t. ganske særlige opgaver for Grønlands kirke, og det er de ansvarlige deroppe fuldstændig klar over.

Men før jeg kommer nærmere ind på dette, må jeg lige nævne, at Grønlands kirke i følge sagens natur ganske anderledes end folkekirken hernede indtil videre administreres som *statskirke*. Det medfører, at præster og kateketer som tjenestemænd, foruden naturligvis at føre kirkebøger har meget – vel også rigelig meget – kirken som sådan ivedkommende administrationsarbejde, som f. eks. føring af mandtalslister o. a. lign. Det statskirkelige understreges desuden af, at der ingen menighedsråd er i Grønland.

Det forlyder, at en menighedsrepræsentation, som skal være noget i retning af menighedsråd, tænkes oprettet i nær fremtid. Det må meget håbes, at disse planer bliver til virkelighed. Den „nye tid“ i Grønland gør det bydende nødvendigt, at befolkningen snarest muligt myndiggøres mest muligt i forhold til administrationen. Af flere grunde vil sådanne råd næppe foreløbig få kaldsret til præste- og kateketembeder, men der kunne tænkes andre opgaver, f. eks. medansvar for vedligeholdelse af kirker, kapeller og kirkegårde.

Man kunne vente, at statskirkeadministrationen har medført, at alt initiativ må tages af præster og kateketer, hvilket man imidlertid absolut ikke får indtryk af. Allerede den vækkelsesbevægelse, som i forrige generation prægede mange af menighederne, udløste megen lægmandsaktivitet, og for tiden gør noget tilsvarende sig gældende på flere områder, ikke mindst inden for den kirkelige afholdsforening „Blå Kors“, som i de senere år er kommet til Grønland, og hvis virksomhed er sørgelig nødvendig. –

Kirkens økonomi: Der er i mange år sparet lovlig meget på de kirkelige bevillinger. Bevillingen til nyanskaffelser og vedligeholdelser på dette område var for 1956-57 på 90.000 kr., men alene en højst nødvendig indhegning af kirkegårde ville koste ca. 160.000 kr. Misforholdet mellem bevillingen til kirkelige udgifter og bevillingerne til andre formål er så vidt mig bekendt ikke blevet forbedret synderligt siden 1956.

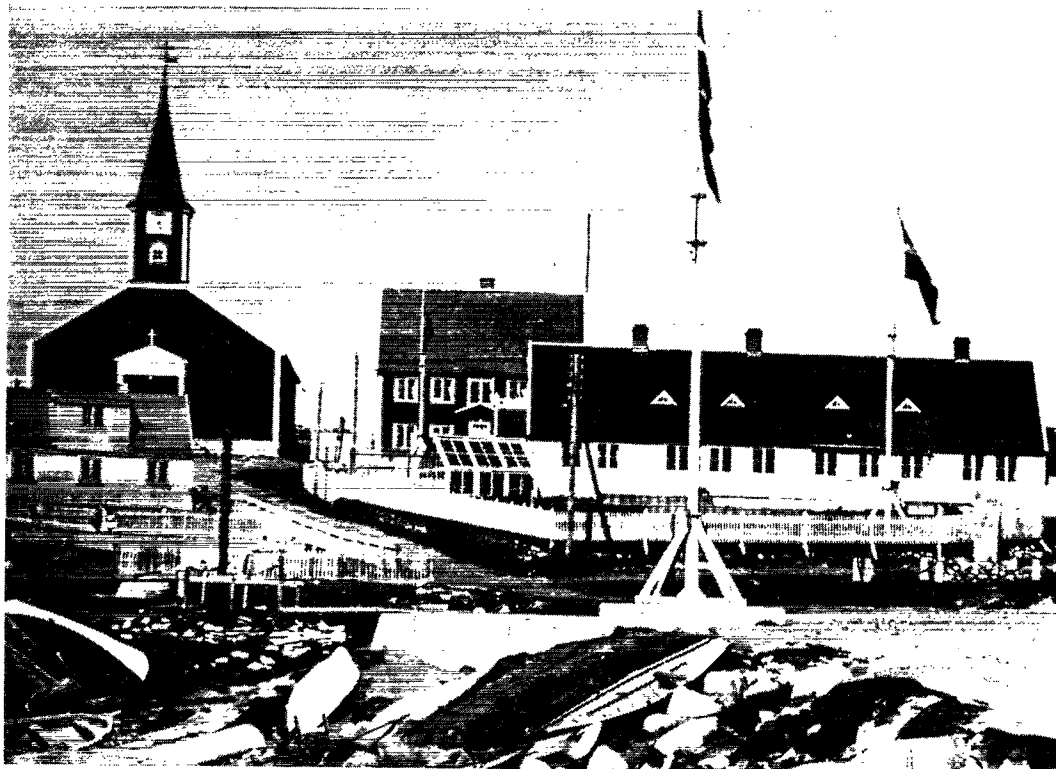
Der er især to mangler, som stadig påtales: mange af *kapellernes, skolekapellernes og kirkegårdenes forsømte tilstand og præsternes befordringsvanskeligheder*. Hvad det førstnævnte angår, har jeg forstået, at man siden 1956 kan konstatere fremgang; dengang så jeg adskillige direkte forsømte skolekapeller både i Egedesmindedistriktet og i Sydgrønland. Men der mangler meget endnu; det er nemlig ikke nok, at disse bygninger ikke er direkte forsømt; det vil jeg komme tilbage til i en senere sammenhæng. Mange kirkegårde er i en meget dårlig forfatning.

Præsternes befordringsvanskeligheder er stadig et brændende bevillingsproblem for Grønlands kirke. Så vidt mig bekendt har intet præstegæld egen motorbåd, kun provstebåden i Godthåb er anskaffet specielt til kirkelig brug.* Nogle af de større præstegæld har båd sammen med skolevæsenet, hvilket i reglen jo er en ordning, der fungerer nogenlunde tilfredsstillende, selv om der på visse årstider kan være vanskeligheder ved de to parter fælles benyttelse af båden. Værre er det, at adskillige præster slet ikke har adgang til nogen bestemt båd, men må låne sig frem. Hvor behageligt eller ubehageligt det kan være, afhænger af den person, der i hvert enkelt tilfælde skal spørges; men bortset herfra er det ofte – trods velvilje – helt umuligt at låne netop, når der er brug for det, og ofte må selv ældre præster med store distrikter, hvor adskillige udsteder og bopladser skal besøges, rejse i de åbne, kolde og mildest talt fugtige „nummerbåde“ – eller helt opgive planlagte rejser. Det meget mere, præsterne ellers i forhold til tidligere skulle kunne udrette på grund af „motoriseringen“, bliver ikke til så meget, som det skulle. Det er dyrt at holde embedsbåd i Grønland; men det er ikke dyrere at holde båd for præster end for læger, politi, ingeniører o. s. v., det kan enhver forstå; men kan og vil man også forstå, at det er præcis lige så nødvendigt, at præsten kan rejse, som at de andre embedsmænd kan rejse? Dyrt er det; men det hører til de udgifter, som det nu engang må koste, at Grønland er et dansk amt.

Men går vi nu over til at se på *den grønlandske kirkes medansvar for menneskene* i denne meget omtalte Grønlands „nye tid“, bliver spørgsmålet om bevillinger et endnu meget mere dybtgående og omfattende spørgsmål, end disse to eksempler antyder.

Engang i efteråret 1959 havde man lejlighed til at høre en svensk radioudsendelse om Grønland. Det var en vel tilrettelagt og god orientering, hvor mange betydende

* Tilføjelse, marts 1961: det forlyder, at der f. t. bygges en rejsebåd til hver af de to visitatsprovster.

Godthåb kirke og landshøvdingens bolig. bag disse provsteboligen i to etager.

grønlandere havde ordet. Men hvor var det forstemmende at høre den svenske radiomedarbejders slutkommentar: „Det ser ud til, at Danmark intet sparer, når det gælder Grønlands teknisk-industrielle udvikling; men det, der ofres for den menneskelige udvikling, som gerne skulle være tilsvarende, synes at være meget for lidt.“ Sådan omtrent blev der sagt. Disse ord er vist desværre alt for sande, jfr. hvor vanskeligt det har været at få bevillingen til Grønlands højskole igennem, — og stadig er den for lille. Dette skal imidlertid ikke bruges til et angreb på Gønlandsministeriets administration (ikke engang på Grønlands tekniske organisations administration, selv om den ofte kan forekomme at være meget kostbar). Det må erkendes, at det er let og billigt at kritisere, og det må være tilsvarende vanskeligt at være den, der skal afgøre, hvordan de forhåndenværende midler skal fordeles. Et vist misforhold ser der som sagt ud til at være; *men mon ikke det først og fremmest er den samlede bevilling til Grønland, der er for lille?*

Det koster ikke bare en alvorlig menneskelig indsats at værne store dele af den grønlandske befolkning imod at gå til grunde i alt det nye, som radikalt omkalfatrer

deres eksistens; det koster også penge! Også her høres ofte en alt for letkøbt kritik. Det hører en „sommermand“ meget af: at det nye kom for pludseligt, eller at det i hvert fald, når det nu *er* kommet, ikke burde gå så hurtigt. Det er let at snakke. Grønland blev et „åbent land“ på godt og ondt, og det kan ikke lukkes igen. Og det er et spørgsmål, om fejlen ikke er, at det før nyordningen gik for langsomt. Når først den nye tid og dens udvikling kommer til et „u-land“, har denne udvikling nu engang sin egen dynamik. Alt for mange bagkloge kritikere glemmer vist, hvor meget af det nye og dyre, der er aldeles umiddelbare forbedringer. Jeg tænker især på den nu langt mere effektive sygdomsbekæmpelse, navnlig tuberkulosens kraftige tilbage-
trængning, og den i Vestgrønland stærkt forbedrede sociale forsorg for børn og gamle, former for den „nye tid“, som man må håbe snart kan slå helt igennem, også i Østgrønland. Skolevæsenets forbedring må også nævnes i denne sammenhæng som noget meget væsentligt, herunder bevillinger til husholdningsskoler og især aftenskoler og nu også – trods alt – til højskolen.

Og på langt sigt er sikkert også alt det andet, der sker deroppe, forbedringer, som *må* startes nu: alt det, der står i forbindelse med erhvervslivets omstilling. På langt sigt, ja, men *så må det bare ikke glemmes, at omstillingsprocessen stort set kræver alt for meget af menneskene* – indtil videre. Den lidt ældre generations fremmedhedsfølelse over for sin egen eksistens, som er så forvirrende ændret, medfører mange tragedier. „Hvorfor drikker Jeppe?“ – for Grønlands vedkommende især den lidt ældre Jeppe og forresten også ofte hans Nille? Vel ikke mindst som flugt fra en tilværelse, der gør menneskene usikre på sig selv og giver underlegenhedsfølelse. Megen ungdom er ubeskæftiget, ikke mindst kvindelig ungdom, og det er – dér som her – demoraliserende. Og velfærdsstatens ankomst til visse mindre veludviklede steder fører meget let til proletarisering af store grupper. Andre steder, hvor grønlænderne er dygtige, og det er de fleste steder på vestkysten, indfanges især de yngre i industrien og tjener relativt mange penge ved et arbejde, der keder dem, hvilket man ofte holder sig skadesløs for ved i fritiden at give pengene ud på en sjov måde, som ofte er lige så usund og demoraliserende som „sjov“.

Er vi med disse betragtninger kommet bort fra vort emne? Nej, *for alt, hvad der angår menneskene, angår kirken!*

I det vestgrønlandske distrikt, hvis befolkning er svagest stillet over for det nye, bor der ca. 2000 mennesker, heraf er 18 % uægteskabeligt fødte under 18 år (1956). Alimentsbidragene androg for 1956: 102.240 kr., som skyldtes af 260 barnefædre. Heraf er af 52 fædre (mest danske arbejdere) indbetalt 8847,71 kr. Af de resterende 208 (grønlandske fædre) er indbetalt: 0 kr. Restance ca. 95.000 kr. betales af landskassen som mødrebidrag. Man vil forstå, at de samlede sociale udgiftsbeløb i dette distrikt kommer op på et svimlende tal pr. indbygger. Der ind-

Den ny adventistkirke og badeklinikken i Godthåb.

gås i pågældende by næsten ingen ægteskaber, for man har let regnet ud, at så bortfalder den lette adgang til, at offentligheden uden videre betaler til børnene, idet begrebet alimentation forsvinder. Dette er jo velfærdsstatens karikatur! I samme by boede ganske simpelt en stor del af de unge grønlandske kvinder i de danske arbejderes barakker. Den lokale leder af den tekniske organisation spurgte: „Kan vi da ikke få lov til at rydde barakkerne for piger?“ Her er vi igen ved spørgsmålet om bevillinger: det ville nemlig ganske simpelt bl. a. kræve mere ordenspoliti.

I denne forbindelse skal jeg citere, hvad en grønlander (vist nok politibetjent) skriver 1958 i afholdsforeningens blad „Tungavik“. På en meget fin måde udtrykker han sin og mange landsmænds sorg over disse forhold, idet han bl. a. skriver: „Håndværkerne undskylder sig med, at de bor i usle barakker og ikke har noget tidsfordriv, men sagen bliver jo ikke mindre fornærmelig for os, når vi får at vide, at vore kvinder bliver benyttet som en slags tidsfordriv; mange gange er det forfærdelig kedeligt for en grønlander med positiv dansk indstilling at høre, hvordan hånd-

værkerne taler mand og mand imellem om de grønlandske kvinders dumhed, uopdragenhed m. m. Skal vi altid føle et mindreværds kompleks også i det her nævnte forhold? . . . vi interesserer os ikke for at få et dårligt rygte . . . eller at det skal give anledning til fjendskab mellem danske og grønlændere.“

Spiritusmisbruget er efterhånden så overomtalt, at vi vel er ved at blive immune over for problemet. Lad mig dog citere af en kronik af Adrian Johansen fra maj 1959: „Spiritussen har været fri i mange år; men det er første slægtled på Grønland, der nu drikker af giften; derfor kan man ikke forlange mådehold. Måske vil myndighederne sige, at så gælder det netop om at få spiritussen indført, så grønlænderen kan få afreageret, men man glemmer alle de lidelser, der derved føres ind over utallige hjem. Der er klaget over, at grønlænderne drikker sig fra sans og samling og overhovedet ikke kan passe deres arbejde, de drikker blot og bryder sig fejl om alt andet. Men hvis er skylden? Det er et spørgsmål, om den ikke ligger hos de danske myndigheder, der på den ene side bevilger millioner til Grønlands opbygning, men samtidig giver los for en gift, der nedbryder og ødelægger så meget blandt Grønlands befolkning. Dette er ikke tænkt som en agitation mod spiritus som sådan; det er blot for at gøre opmærksom på den fare, der ligger i pludselig at give fri blandt et folk, der ikke før har nydt spiritus.“ Adrian Johansen foreslår restriktioner i lighed med de færøske, naturligvis ens for grønlændere og danske deroppe.*

Om både det ene og det andet vil man sige: „På langt sigt, når vi får beskæftiget den grønlandske ungdom o. s. v., skal det nok komme i orden!“ Ja, forhåbentlig, *men hvad med al den tid, der skal gå hen under dette lange sigt? Hvor mange mennesker og hjem skal ødelægges først?* Hvad der angår menneskene, angår kirken, og som forhenværende kirkelig „sommermand“ på Grønland spørger jeg (og mange spørger sådan med mig): „Er disse spørgsmål så ømfindtlige, at myndighederne her i København må sige: „Det kan vi ikke gøre noget ved; det må landsrådet tage sig af!““, og må landsrådet stort set droppe spørgsmålene, fordi det er for ubehageligt at anbefale restriktioner over for landsmænd?“

Mens man afventer udviklingen, er det i hvert fald meget væsentligt at få oprettet fritidshjem til konkurrence med beværtningerne og at få gennemført en ligeså effektiv beværterlov, som man har i den øvrige del af riget! Et grønlandsk fritidshjem, hvor man i sin tid solgte cigaretter og alkoholfri drikke, gav på nogle måneder 2000 kr., selv om også det havde et værtshus til konkurrent.

* Tilføjelse marts 1961: For et årstid siden udkom en officiel – stort set beroligende! – på grundlag af statistik udarbejdet rapport om disse forhold. Men i følge meddelelser i dagblade i disse dage beder visse grønlandske byer sig nu fritaget for spiritus. Disse kommunalbestyrelser er nok uden kendskab til den nævnte videnskabelige statistik, derimod kender de *forholdene*! Og landsrådet, for hvem et initiativ gøres lettere ved henvendelsen, synes, som man ville vente det, at være positivt indstillet over for, at der må gøres andet end tålmodigt at vente på, hvad der vil ske »på langt sigt«.

Kirken i Holsteinsborg.

Et mere internt kirkeligt problem er spørgsmålet om den grønlandske præste- og kateketuddannelse.

Der er en voksende kateketmangel, hvilket er lige alvorligt for skole og kirke, eftersom det ikke lader sig gøre at nedlægge alle bopladser, endsige udsteder, og samle alle grønlændere i større byer, og på de mindre steder er og bliver undervisning og kirkeligt arbejde absolut afhængigt af kateketerne; men tilgangen til Grønlands seminarium er alt for ringe. Man er vel nu i færd med at gøre kateketstillingen mere tiltrækkende, og det er ubestrideligt nødvendigt, at det sker. Som jeg har fået sagen fremstillet deroppe, måtte jeg få det indtryk, at kateketernes kår i årevis har været for beskedne – og derfor står deres position ikke i rimeligt forhold til arbejdets betydning. Skal jeg citere de mest tilfredsdes kritik, gik den ud på, at der ikke var så meget at sige til kateketernes begyndelsesløn, men deres mulighed for at stige i indtægt har ikke stået i rimeligt forhold til de muligheder, som de i Grønlands Handel ansatte har, selv om der stilles mindre krav til deres uddannelse end til kate-

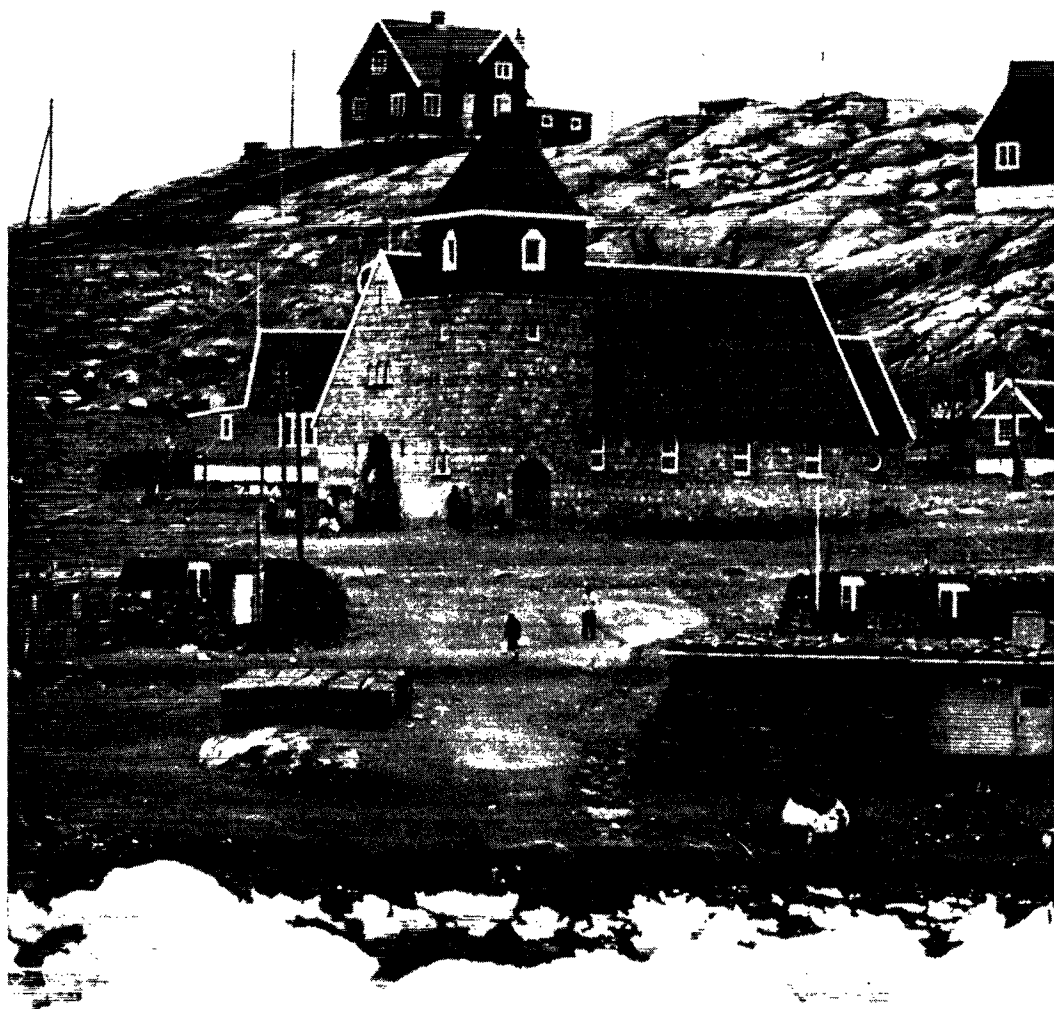
keternes. Betyder den nye lønningsordning en sådan forbedring af kateketernes kår, at stillingen virkelig gøres mere tiltrækkende? Deraf vil ganske sikkert meget afhænge.

En grønlandsk præst sagde i 1958: „Hvad skal det blive til med seminariet? Den eller de dygtigste af de årlige realister går til studentereksamensforberedelse i Danmark, de 4–5 næstdygtigste går til læreruddannelse i Danmark, og mange af dem bliver dernede. Hvis de endelig kommer herop, vil de ikke ud på de små steder, er heller ikke uddannet til at prædike . . .“

Denne meget pessimistiske udtalelse minder dog om noget løfterigt: at der forhåbentlig kommer flere og flere grønlandske studenter, og det kan dog vel forventes, at de ikke alle skal være jurister, men at en og anden vil blive præst. Der er præstemangel i Grønland såvelsom kateketmangel; den har måttet imødegås ved ordination af de bedst uddannede kateketer, hvilket jo i hvert fald ikke hjælper på den samlede mangel på præster og kateketer.

Endelig må om denne sag bemærkes, at tilgangen af danske præster til Grønland indtil videre absolut ikke må ophøre. Trods sproglige og andre vanskeligheder gør de et særdeles dygtigt arbejde, og de er, som forholdene er for øjeblikket, uundværlige.

Sekternes arbejde og den kommende romersk-katolske aktion: Ifølge den nye grundlov er Grønland en del af Danmark, hvilket bl. a. betyder, at der er indført religionsfrihed, hvorefter ethvert kirke- eller trossamfund kan arbejde deroppe. Intet af de trossamfund, som vor kirke har økumenisk fællesskab med, har benyttet sig deraf; det har derimod „Pinsemissionen“ ved to svenske missionærer og nogle „søstre“ og adventistkirken, foruden naturligvis Jehovas vidner. Alle med tilsyneladende små resultater. De to trossamfund anerkender kun voksendåb, men i 1958 var der kun 6–7 gendøbte. Ikke destomindre har de vakt uro og skabt kirkelige problemer og nødvendiggjort, at de grønlandske præster og ikke mindst kateketerne går ud i et oplysningsarbejde, hvilket igen kræver oplysning af kateketerne. Her betød provst Neiiendams kateketmøder i 1955 om sekterne, og om hvordan deres arbejde skal imødegås, meget, og det samme gælder provst Bugges grønlandske bog om de forskellige konfessioner. Til religionsfrihed må høre, at landets gamle kirke også har frihed til på en rimelig måde at søge at værne sine døbte imod propagandistisk mission med angreb på luthersk kristendomsforståelse og med agitation for gendåb. Ved præste- og kateketmøder i 1958 fik jeg afgjort det indtryk, at kateketerne såvel som præsterne helt er indforstået med provst Balles retningslinjer: At de andre ikke skal bekæmpes ved nedsættende omtale eller lignende, men ved saglig oplysning. Og det er min bestemte overbevisning, at pinsemissionens klager over at være udsat for forfølgelse er urimelig snak. Noget sådant sker i hvert fald ikke fra ansvarlige myn-

Umanak kirke.

dligheders side. Hvis pinsemissionen vil kalde det forfølgelse, at man kommer dem i forkøbet med et offentligt børnehjem på et sted, hvor de ellers gerne ville oprette et sådant, er det rimeligt at spørge dem, om de ikke også ville gøre det samme, hvis vi begyndte tilsvarende virksomhed blandt deres børn og unge i Brasilien? Det ville de selvfølgelig, og det burde de da også; vi påtænker bare ikke at missionere luthersk blandt dem. De angriber den danske kirke som en „død“ kirke på grund af de om-

talte moralske brist, hvilket er illoyalt, da man ikke kan sammenligne en territorialkirke, som rummer hele befolkningen, med en lille kirke, — forøvrigt har de selv allerede haft tilsvarende vanskeligheder i deres egen lille flok af sande troende deroppe.

Den planlagte romersk-katolske aktion kan *måske* blive farligere, da dens præster vil komme med både mere dygtighed og mere autoritet. Ja, og sikkert med smukkere kapeller, som grønlænderne vil blive glade for, når de først ser dem. En kolonibestyrer skrev i 1955 en kronik om, at også af denne grund bør der gøres noget ved de triste kapeller og skolekapeller; han foreslog gratis rejse og ophold for danske kunstnere, imod at de udsmykkede kirker og kapeller. En endnu bedre idé ville det dog vist være at benytte grønlandske kunstnere og betale for det. Jeg mener ikke, at ethvert stykke husflidskunst skal sættes på alteret; men der er meget habile kunstnere deroppe, og de har udmærkede materialer at arbejde med.

De nævnte kirkers og sekters arbejde i Grønland kan der komme noget godt ud af. Der er noget om, hvad professor Skydsgaard engang sagde: „Ingen kirke har godt af at være alene.“ Det har heller ikke betydet bare noget godt, at den grønlandske kirke har været alene om det deroppe i et par hundrede år. Nu opdager den — dels fordi „den nye tid“ også i Grønland betyder begyndende afkirkning af menneskene, og dels på grund af sekternes aggressivitet —, at det ikke mere uden videre er en selvfølge, at den har menneskene, og så må den til at yde ny indsats på nye måder, og det prøver den også effektivt på under provst Balles dygtige ledelse. Vigtigere end den direkte „sektbekæmpelse“ i form af nødvendig, også polemisk, oplysning, er den indirekte, som må bestå i, at der sigtes på kirkelig og moralsk vækkelse.

Men det værnende arbejde må ikke derfor forsømmes. Det er ingen ulykke, om nogle få grønlændere hist og her bliver gendøbt eller bliver katolikker. Men det vil være en stor ulykke, hvis der på dette område kommer et større skred, for hvis kristentroen og tilhørsforholdet til kirken bliver gjort til noget usikkert og udiskutabelt, forsvinder dermed en fast grund og afstivning, som trods alt endnu for stort set alle grønlændere er af aldeles afgørende betydning, og som for mange er det eneste faste, der er at falde tilbage på i denne uhyre vanskelige overgangstid. *Det vil ikke blot være kirkeligt-konfessionelt uheldigt, men det vil også mentalhygiejnisk set være en katastrofe.*

Selv om emnet for dette foredrag er problemerne, som der er nok af, vil jeg alligevel slutte med at nævne nogle af lyspunkterne, som der dog heldigvis også er en del af.

Først og fremmest, at kirken dog står så stærkt i befolkningen. I Umanak meldtes i 1956 om 30 % kirkegang, på de små steder er den faktisk 100 %. Selv i Godthåb, hvor sækulariseringen, afkirkningen, begynder at mærkes, er kirkegangen så

Kirken i Angmagssalik.

stor, at hvis den var tilsvarende i København, skulle der bygges 3–4 gange så mange kirker, som vi har. Der er virkelig baggrund og forudsætning for, at kirken kan gøre et evangeliserende arbejde, et arbejde på at give den på mange måder svagt stillede befolkning moralsk støtte, og – sammen med skolen – et arbejde for kulturel udvikling.

Dernæst skal nævnes de faktiske sundhedstegn hos grønlænderne, ikke mindst hos den unge mandlige befolkning. Jeg tænker f. eks. på deres iver efter selv at danne afholdsforeninger, fordi de ser faren ved alkoholismen. Nævnes må også de mange i Grønland og Danmark udannede dygtige grønlændere, som er så meget idealister, at de ikke slår sig ned hernede, men derhjemme optager et arbejde for kulturel og menneskelig udvikling af deres landsmænd. Jo før de, der kommer her nedefra, bliver overflødige som andet end rådgivere og hjælpere, desto bedre; men det vil nu vare et godt stykke tid!

Foredrag i Det grønlandske Selskab 7. april 1960.